

INDLEDNING

Saa langt Historien rækker, have Menneskene, saa godt de forstod, søgt Lægemidler mod de Sygdomme, hvoraf Menneskeslægten hjemses. Men et ordnet Apothekervæsen tilhører naturligvis kun de i Kultur mere fremskredne Folk.

Da *Kina*, som bekjendt, har haft en forholdsvis høj Kultur i en meget fjern Tid, er det paa en Maade i sin Orden, at det ældste pharmakologiske Værk, der af Omtale kjendes, en Urtebog med en udførlig Opregning af alle Planter i det himmelske Rige, tilskrives en Kejser af Kina, Chin-nong, der skal være død Aar 2699 f. Chr.

I ældgamle kinesiske Skrifter findes Beretninger om Behandling af og Midler mod Sygdomme.

Om den anden Kejser af Dynastiet Tsin Tschin-wang fortælles, at han c. 230 f. Chr. lod alle Bøger tilintetgjøre med Undtagelse af dem, der handlede om Lægemidler og Agerdyrkning.¹⁾

Det var dog især i *Ægypten*, at Grunden blev lagt til den pharmaceutiske Videnskab, og Folket tillagde Gudinden Isis Æren for at have opfundet mange Lægemidlers Tilberedning. Paa Universitets-Bibliotheket i Leipzig opbevares en 3400 Aar gammel ægyptisk Pharmakopoea, skreven paa en Papyrusrulle, som Professor Ebers har medbragt fra Ægypten. Den er en

---

¹⁾ A. Philippe, Geschichte der Apotheker bei den wichtigsten Völkern der Erde, übersetzt von Dr. Hermann Ludvig. Jena 1855. S. 25—26.

fuldstændig Haandbog i den gammelægyptiske Medicin, og beskriver Sygdomme med Tilføjelse af de mod dem anvendte Lægemidler. Øjensygdomme, som de gamle Ægyptere saa godt forstod at behandle, ere især omstændelig beskrevne.¹⁾

Homer omtaler Ægypten som rigt paa Lægemidler, og Herodot fortæller i sin 2den Bog om Ægypternes Anvendelse af diætetiske Forholdsregler og om deres Fremgangsmaade ved Ligenes Balsamering. Plinius den ældre beretter, at Ægypterne af Mager og Troldmænd havde lært den Kunst at tilberede Medicamenter, og at de drev et oprørende Misbrug hermed.

I Ægypten havde Moses modtaget sin Dannelselse, og han overførte til *Jøderne* Elementer af ægyptisk Kultur og Videnskab. Mange Steder i Biblen omtales Læger samt Tilberedning af Salver og Medicamenter (2den Mose B. 30. K. 22.—26. V. 1ste Samuels B. 8. K. 13. V. 1ste Kongernes Bog 10. K. 15. V. 1ste Krønikernes B. 9. K. 30. V. 2den Krønik. B. 16. K. 14. V. Jobs Bog 11. K. 22. V. Præd. B. 10 K. 1. V. Salomons Højsang 3. K. 6. V. Jeremias 8. K. 22. V. Paa disse Sider nævnes i de ældre Bibeloversættelser Apothekere og deres Gjerning, i den sidst reviderede Oversættelse er Udtrykket Apotheker undgaaet, og Udtryk som Salvetilberedere, Kræmmere o. lign. benyttede). I den efterexilske Tid synes der hos Jøderne at have fundet en Art Adskillelse Sted mellem Læger og Apothekere; særlig kan henvises til Sirachs Bog 38. Kap., hvor det blandt andet hedder: „Ær en Læge med den Ære, der tilkommer ham, at Du kan bruge ham i din Nød. Herren har skabt Lægemidler af Jorden, og en forstandig Mand lader ikke haant om dem. En Apotheker laver en Sammensætning af dem, og han er ikke færdig med sin Gjerning, før der fra ham kommer Velvære over Jorden. Naar Du er syg, da overse det ikke, men bed Herren, og han skal læge Dig. Lad af med Forseelse og lad Hænderne handle ret, og rens dit Hjerte fra Synd. Og lad en Læge komme; thi Herren har skabt ham, og lad ham ikke vige fra Dig; thi man har ham behov.“

¹⁾ Archiv for Pharmaci, XXVII, S. 30.

Ogsaa i Talmud omtales ofte Læger og Medicin; men her spores Paavirkning fra Grækenland.

De gamle *Inderes* Medicin findes beskrevet i de hellige Veda-Bøger. Hos Inderne var der praktiserende Læger, Livlæger hos Fyrsterne, Militærlæger og Dyrslæger. Deres Pharmakopoea var meget righoldig og omfattede Medicamenter af Plante-, Dyre- og Mineralriget. I Aaret 416 f. Chr. kom den første Græker, Klesias, Læge ved det persiske Hof, til Indien. I Aaret 327 f. Chr. faldt Alexanders Tog til Indiens Grændser, hvorved det kan antages, at Elementer af Indernes Viden har forplantet sig til Grækenland.

Ogsaa i *Persien* dyrkedes Lægevidenskaben. Kambyses tilberedte egenhændig Salver og forhandlede disse til Kongen af Ægypten. Democedes fra Kroton (522 f. Chr.) medførte til Behandling og Forplejning af Darius fuldkommen tilberedte Medicamenter, da Kongen havde paadraget sig en betydelig Forvridning; han tilberedte selv Salver, som han lagde paa Darius's Hustru, Cyrus Datter, Atossa's Bryst, som var angrebet af Kræft. Han havde et særlig Værelse til sine Præparater. Dette Værelse kaldtes *ιατρείον* og var en Art Apothek.¹⁾

Fra Phoenicien og Ægypten bragtes Kjendskabet til Lægevidenskab til Grækenland.

I *Grækenlands* Blomstringstid, fra den trojanske Krig (c. 1200 f. Chr.) til Landet kom under Macedonien (333 f. Chr.), udviklede alle Videnskaber sig højt, ogsaa Lægekunsten; men det er dog først Hippokrates (f. 460, d. 377 f. Chr.), der kan betragtes som Grundlægger af den egentlige Lægevidenskab, ligesom han selv tilberedte de Lægemidler, han anvendte. Det samme maa sikkert have været Tilfældet med de Læger, som fulgte nærmest efter Hippokrates, som det da ogsaa berettes om Aristoteles og andre.

I pharmakologisk Henseende har navnlig Theophrastos fra Eresos paa Lesbos (371—288 f. Chr.) store Fortjenester. Han undersøgte og beskrev en Mængde Planter, og ved sin Bog om Stenene vandt han Navn som den første Mineralog.

¹⁾ A. Philippe, Gesch. d. Apoth. S. 30.

Da Alexander havde undertvunget Ægypten, blev Alexandria Landets Hovedstad. Skolen her, som grundlagdes 320 f. Chr., blev et Hovedsæde for Lægevidenskabens Dyrkere. Som ivrige Dyrkere af Pharmaciens kan nævnes de berømte Læger Erasistratos og Herophilos. Erasistratos skrev et Værk om de forskellige Arter Gift, og han bestræbte sig særlig for at simplificere Brugen af Lægemedler og dadlede stærkt de Læger, som drev Misbrug hermed. Herophilos anvendte derimod en Mængde Lægemedler og tilskrev særlig vegetabiliske Stoffer stærke Virkninger.¹⁾ I Skolen i Alexandria fandt først Adskillelsen Sted mellem Chirurgi og intern Medicin.

Fra Alexandria og Skolerne i Lilleasien forplantedes Videnskaben til *Romerne*, hos hvem Lægevidenskaben ikke havde staaet højt, før den græske Kultur vandt Indpas. Den første fribaarne Læge, Archagatus fra Grækenland, tog Bolig i Rom 219 f. Chr. Før ham og endnu længe efter ham vare Romernes Læger kun Slaver, men efterhaanden som Kulturen steg, bedredes ogsaa Lægernes Forhold. Under Cæsar fik alle Læger Borgerret, og August ophøjede en Læge i Ridderstanden og fritog Lægerne for alle Afgifter, Krigstjeneste og Indkvartering. Under de følgende Kejsere kunde Lægerne opnaa de højeste Æresposter.

En Mængde Receptbøger haves fra dette Tidsrum, nogle endog paa Vers. Tibers Livlæge, Menekrates, skrev en af hans samtidige meget skattet pharmakologisk Haandbog og angav først Sættningen af Diachylon-Plaster. Andromaches fra Kreta var Neros Livlæge. Hans Theriak var berømt gennem mange Aarhundreder, og blev endnu tilberedt i Midten af forrige Aarhundrede i Paris. Mest berømt af alle Oldtidens Pharmakologer er Pedanius Dioskorides fra Anazarba (40—90 e. Chr.), hvis Værker i lange Tider betragtedes som Rettesnor. Han nævner en Mængde Midler af Plante- og Dyreriget, ogsaa enkelte Metalpræparater; forskellige Dyreexcrementer anvender han og lærer endog Midlerne til at kjende Forfalskninger af Krokodilleexcrementer. (Pedanii Dioscoridis Anazarbei de materia medica libri quinque ed. K. Sprengel. Lips. 1829 Vol. I—II. 8.)

¹⁾ F. Bremer, Haandbog i Lægevidenskabens Historie. Kjøbenhavn. 1844. S. 59.

Den første oprindelig romerske Forfatter var Aulus Cornelius Celsus; af ham findes 8 Bøger om Medicinen (A. C. Celsi de medicina libri octo ed. L. Targa, Veronæ 1810. 4). Klaudios Galenos fra Pergamos (131—c. 201 ef. Chr.) er næst Hippokrates Oldtidens mest berømte Læge, og i næsten halvandet Aartusende beherskede hans Autoritet det medicinske Studium. I Stedet for at studere Naturen, studerede man Galens Værker, hvis Tal er overvældende, og hvis vidt svævende Systematik vistnok har været mere til Skade end til Gavn. Ogsaa til Pharmakologien har han givet mange Bidrag (f. Ex. i Skriftet: De compositione medicamentorum). Han inddelte Lægemidlerne i 4 Klasser og disse igjen i 4 Grader, eftersom de virkede umærkeligt eller mærkeligt, heftigt eller ødelæggende. 3die og 4de Grad korrigerede han ved at tilsætte Midler af modsat Virksomhed. Desuden inddeltes Lægemidlerne ogsaa i udtømmende, sammentrækkende og fortyndende. Forøvrigt yndede han meget Sammensætningerne, hvoraf han anfører en stor Mængde, og det er især ham, vi skyldte Kundskaben om de foregaaende Lægers talrige store Kompositioner (Galenii opera ed. C. G. Kühn, Lips. 1821—23. Voll. XIX. 8).

Skjønt disse Læger for største Delen selv tilberedte deres Lægemidler (Galen havde saaledes sit eget Apothek paa Via sacra), fandtes der dog en Mængde Mennesker, som kun beskæftigede sig med Tilberedning af Lægemidler eller indsamlede Urter og Rødder og drev Handel dermed. Hertil maa regnes de allerede paa Theophrasts Tid optrædende „Rhizotomer“, hvilke svarede til „Herbarii“ hos Romerne. De gav sig af med Indsamling og Salg af vegetabiliske Lægemidler.

I Rom fandtes paa Augusts Tid og allerede tidligere Pharmacopolæ, som ernærede sig enten ved at drage om som Pharmacopolæ circumforanei eller Circulatores, ogsaa kaldte Periodeuter (Galen omtaler en Magnus, hvilken han betegner som *περιοδευτης*, og som havde meddelt ham Sammensætningen af nogle Lægemidler), *ἀγορται* eller *ὀχλαγωγοι*, eller ved at holde særlig Butik; disse kaldtes sellularii eller *ἐπιδηφριοι*. — Handel med Krydderier og lignende Sager, som fandtes i Middelalderens Apotheker, besørgegedes i Romertiden af de saakaldte Seplasiarii,

hvis Navn, ligesom Navnet paa deres Bod eller Udsalgssteder (Seplasiarium), er afledet af en Gade i Capua, hvor de havde deres Hovedsæde. De beboede i Rom en særlig Del af Staden ved Foden af Capitolium, og man kaldte denne Gade Vicus thurarius eller ungentarius. De handlede med Røgelse, Balsamer, Kryderier og Lægemedler, og vare berygtede for deres Snyderier (fraus seplasia). Foruden disse, maaske mere svarende til de egentlige Apothekere, fandtes de saakaldte Pharmacopoei eller Medicamentarii, formodentlig de samme, som ogsaa kaldtes Pharmacotritæ eller Pharmacotribæ. — Paa Kejser Julians Tid i det 4de Aarhundrede fandtes i det østromerske Rige ikke alene i Byerne men ogsaa paa Landet Folk, der gav sig af med Tilberedning af Lægemedler efter Lægers Forskrift. De kaldtes Pimentarii (pigmentarii, *πικμενταριοι*, af pigmentum).

Disse forskellige Medicamenthandlere tjente ofte store Summer, men vare meget ilde ansete og betragtedes som Bedragere og Giftblandere, saa at de af Kejser Theodosius blev udelukkede fra at beklæde offentlige Embeder.¹⁾

---

¹⁾ A. Philippe: Gesch. d. Apotheker.
 Haeser: Gesch. d. Medicin.
 K. Sprengel: Beiträge z. Gesch. d. Medicin.
 K. Sprengel: Gesch. d. Arzneikunde.
 Eulenburg: Realencyclopedia.
 J. Herm. Baas: Gesch. d. Medicin und des heilenden Standes.
 F. Bremer: Haandbog i Lægevidenskabens Historie.
 Schmidt: Historisches Taschenbuch der Apotheker.